

LOMINVENTERING I KVARKEN 1985—1986

Ornitologföreningarnas Förbund rf organiserade år 1985—1986 en landsomfattande inventering av storlom. Undersökningen i Kvarken gjordes i samarbete mellan OA och MLY. Som ansvariga fungerade Ralf Wistbacka (OA) och Tuomas Lukkarinen (MLY).

Metodik

Enligt inventeringsdirektiven skulle de häckande storlomparen räknas i var femte på förhand utvald atlasruta i Kvarken. Då detta inte skulle kunna ge en korrekt bild av artens antal beslöts att alla tänkbara lomsjöar (= 106 st) skulle undersökas. Havsvikar lämnades utanför inventeringen. Ensamma storlommar eller par skulle tolkas som häckande par. En heltäckande inventering skulle ha förutsatt besök vid sjöarna i maj-juni samt i slutet av juli. Detta räckte våra resurser inte till. De flesta sjöarna besöktes i juli-augusti under någotdera av undersökningsåren.

Detta innebär att de lyckade häckningarna nog konstateras men att par som misslyckats med häckningen ofta inte noteras. Intervjuer med lokala ornitologer möjliggjorde likväl taxerandet av ett flertal dylika par. I direktiven till medhjälparna efterlystes också uppgifter om tidigare lomsjöar. I samband med fågelatlasinventeringen erhöles en del kompletterande uppgifter.

Resultat

På basen av inventeringarna gjordes följande uppskattning av antalet häckande par:

Nykarleby (södra):	1
Oravais:	1
Vörå:	1
Maxmo:	12
Korsholm:	12
Vasa:	2
Malax:	1
Korsnäs:	0
<hr/>	
Totalt	30 par

Utöver dessa sägs större och mindre flockar av storlom i havet och i en del insjöar. T.ex den 17.7. 1985 sågs 7 respektive 5 storlommar i Stora Fallträsk och Vänträsk i Maxmo Skärgård.

Sammanlagt konstaterades 15 lyckade häckningar. Antalet ungar var 2 i sex fall och 1 i de övriga. I 42 fall kunde man med acceptabel säkerhet bedöma häckningsresultatet hos enskilda storlomspär. Antalet ungar/par $\times$ år (1985—87) blir då 0,50.

Storleken hos de sjöar där en lyckad häckning konstaterades varierade mellan 3,0 och 138 ha. Majoriteten av sjöarna var mellan 3,9 och 17,9 ha. Lyckade häckningar konstaterades i både relativt frodiga sjöar med vassbårder vid stränderna och karga, ytterst vegetationsfattiga, sjöar.

Utmärkande var också att det fanns en eller flere små holmar i sjöarna och att sommarstugebebyggelsen i regel lyste med sin frånvaro. pH-värdet varierade mellan 3,8 och 7,0.

Vid undersökningarna påträffades även 2 par smålom.

Storlompar i Malax 1982. Häckningen hade lyckats men ungen ville inte vara med på bild. Foto: John Ahläng.

Diskussion

På basen av den landsomfattande inventeringen uppskattade Pakarinen (opubl.) Finlands storlomsbestånd till 4600 par. I Kvarkenneiden finns således endast en bråkdel av landets storlomspopulation. Likväl är den värd all uppmärksamhet i egenskap av en potentiellt hotad art.

Storlommen är långlivad och kan bli upp till 27 år gammal. Utgående från medellivslängden och den årliga vuxendödligheten baserad på ringåterfynd borde storlommen få 0,5 ungar/par $\times$ år för att stammen skall bibehålla sin numerär. (Nilsson 1977).

Detta värde uppnådde lommarna i Kvarken. Det är mycket sannolikt att värdet är för högt emedan vi vid inventeringarna säkert missat ett antal par som misslyckats med häckningen. Sådana par tycks ha för vana att tillbringa dagarna ute till havs och först på kvällen återvända till hemsjön för övernattnig. Detta gör att en inventering utförd på dagen ger en felaktig bild och kan också innebära att totalantalet par är taget i underkant. Lommar förefaller att saknas på en del "säkra" ställen. Ytterligare har rapporter om troliga häckningar i havsvikar inkommit 1987. Föräldrar med ungar har setts men boets placering har ej kunnat säkras.

Storlommen anses minska i Finland (Solonen 1985) pga försämrad ungproduktion. Orsaken till den försämrade ungproduktionen är inte i första hand miljögifter utan en försämrad häckningsmiljö. Sänkningar och regleringar av sjöar, villabebyggelse, samt ökad småbåtstrafik kryddat med nya ingredienser som mink och mårhund gör storlommens häckning vanskligare. Även försurningen kommer att göra situationen värre.

Ironiskt nog skedde en av de lyckade häckningarna år 1985 i en sjö som var kraftigt försurad av skogsdikning (pH = 3,8). I detta fall hade lommarna dessbättre möjlighet att flyga till fiskrikare vatten för att hämta föda. Och avsaknaden av fisk i häckningssjön hade väl det goda med sig att sjön inte besöktes av exempelvis fritidsfiskare och sommarstugebyggare.

Då havsstränderna nu börjar vara täckta med ett jämt lager av sommarvillor har man börjat visa ett större intresse för områdets lomsjöar. Med god hjälp av nya vägar har redan ett antal fritidshus uppförts vid nuvarande eller potentiella lomsjöar. Strandplanering är aktuell vid åtminstone två sjöar och nybyggda skogsbilvägar kommer väl att locka till husbyggen vid tidigare svåråtkomliga vildmarkssjöar.

Ett sätt att förbättra storlommens häckningsresultat är utplacandet av häckningsflottar. Vid undersökningar har man konstaterat att smålommens häckning lyckas bättre på små holmar eller flytande torvflottar än vid stranden. (Pakarinen & Järvinen 1984). Detta torde bero på att tvåbenta och fyrbenta orosmoment i regel utövar sin aktivitet vid strandkanten. Flytande bon har dessutom den fördelen att de inte dränks eller torrlägs av sjöregleringar eller av höjd vattennivå efter häftiga regnväder.

OA:s ornitologiska sektion har redan inlett försök med häckningsflottar för storlom. Vintern 1987—88 testas närmast hur 2 flottor klarar över-

vintring och våren 1988 placeras ytterligare flottor ut i ett planerat undersökningsområde.

Med aktiva insatser kan föreningar och enskilda således sträva till att minimera olika störningsfaktorers inverkan på storlommens ungprouktion där omständigheterna gör det nödvändigt. Teoretiskt vore det också möjligt att med hjälp av lommflottor förstärka eller introducera ett havstrandshäckande bestånd.

Däremot är det myndigheterna sak att se till att områdets lomsjöar inte ohejdat torrläggs eller exploateras för villabebyggelse. Obebyggda och naturenliga stränder är ju också "utrotningshotade" och borde beaktas vid planering av markanvändningen i Kvarkenområdet.

Inventeringens basmaterial har överlämnats till Miljövårdsbyrån vid Länsstyrelsen i Vasa Län och den står också till förfogande för av ärendet berörda nämnder i de inventerade kommunerna.

Lominventerare var: Evert Arbelius, Jarl-Gunnar Andersson, Wiking Back, Paul E Björklöv, Richard Brander, Anders Edman (Lomrapport 1987), Allan Granfors, Timo Hurme, Vesa Jaaksi, Juhani Koivusaari, Sakari Kuokkanen, Osmo Lammi, Hasse Lax, Tuomas Lukkarinen, Kaj Löfvik, Pertti Malinen, Harry Seppälä, Allan Stenmark, Ole Storsved, Jan Södersved, Johan Ulfvens, Gunnar Wendell, Bertil West, Allan Wikström, Ralf Wistbacka och Leif Öling.

Litteraturförteckning:

Tuomas Lukkarinen 1987: Merenkurkun Pesivät Kuikat SIIPPEILI 1/1987.

Nilsson SG 1977: Adult survival of the Blackthroated Diver *Gavia Arctica* — *Ornis Scand* 8: 193—195.

Tapio Solonen 1985: Suomen Linnusto, Lintutieto Oy.

Raimo Pakarinen & Olli Järvinen 1984: Suomen Nykyinen Kaakkurikanta, Lintumies 2/1984.